

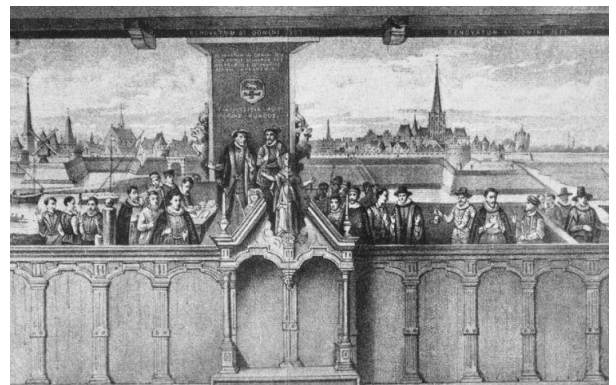
Podcast Amsterdamse Handelsgeest - Van de Gouden Eeuw tot Nu

➤ Aflevering 10: Van Rembrandt tot rechtszaal: ondernemen en procederen door de eeuwen heen

In deze aflevering van *Amsterdamse Handelsgeest* onderzoeken we hoe ondernemerschap, risico en recht al eeuwenlang met elkaar verweven zijn. Aan de hand van het juridische leven van Rembrandt van Rijn, schilder, ondernemer én schuldenaar, verkennen we hoe geschillen en faillissementen werden afgehandeld in de zeventiende eeuw en wat daarvan nog steeds herkenbaar is in de rechtspraktijk van vandaag. Met emeritus hoogleraar Bob Wessels en advocaat-partner Timo Jansen gaan we in gesprek over koppigheid, creativiteit en de prijs van risico, toen én nu.

Hidde Bruinsma: Bob, ik wil beginnen met een stelling. In de vroegmoderne tijd was de rechtspraak sterk versnipperd met honderden lokale rechtbanken, waardoor rechtszekerheid en gelijke behandeling vaak ontbraken. Hoe kijk jij daarnaar?

Bob Wessels: Als je er met het oog van nu naar kijkt, klopt dat. Maar voor de mensen van toen was het helemaal niet zo'n probleem. Er werd nauwelijks gereisd. Rechtspraak in een straal van een paar kilometer was voor de meeste mensen gewoon voldoende. Vanuit Dordrecht naar Amsterdam gaan, dat deed niemand. Die versnippering werd pas echt aangepakt onder Napoleon, begin negentiende eeuw. Tegenwoordig hebben we elf rechtbanken. In het insolventierecht, mijn vakgebied, zou ik het liefst zelfs maar één rechtbank hebben voor internationale zaken.

Schepbank van Zutphen

Hidde Bruinsma: Timo, de tweede stelling is voor jou. De moderne rechtspraak is steeds meer gericht op transparantie, voorspelbaarheid en tijdige afhandeling van zaken, maar worstelt met het realiseren van acceptabele doorlooptijden en het terugdringen van werkvoorraden.

Timo Jansen: Dat is moeilijk om het daar niet mee eens te zijn. Die worsteling is er absoluut. Er is steeds meer behoefte aan openheid, aan uniformiteit, en mensen willen zelf ook veel meer

weten. Tegelijkertijd blijven de doorlooptijden een enorm probleem. Elke keer als de Raad voor de Rechtspraak onderzoek doet naar tevredenheid, komt het terug: mensen ergeren zich mateloos aan de wachttijden. Vooral buiten Amsterdam is het soms echt schrijnend.

Hidde Bruinsma: Laten we Rembrandt erbij pakken, want dat is onze brug tussen verleden en heden. Bob, jij hebt je verdiept in zijn juridische leven. Wat kwam je allemaal tegen?

Bob Wessels: Meer dan je zou denken. In de meeste boeken over Rembrandt komt het juridische aspect nauwelijks aan bod, vaak maar op een of twee pagina's. Maar als je echt de diepte ingaat, zoals in de dissertatie van Crenshaw of oude bronnen uit 1903 en 1972, zie je dat hij betrokken was bij meer dan twintig juridische conflicten. Hij had kwesties rond testamenten, problemen met burens, conflicten met schuldeisers, en uiteindelijk een schuldenpositie die leidde tot een bijzondere juridische procedure. Rembrandt was niet alleen kunstenaar, hij was ondernemer. En dat bracht juridische complexiteit met zich mee.

Hidde Bruinsma: Timo, is dat iets wat je herkent bij ondernemers vandaag?

“Als je voelt dat het niet goed zit,
dan zit het meestal ook niet goed.”

Timo Jansen: Absoluut. Ondernemers nemen risico, en bij risico horen juridische fricties. Wij zeggen soms gekscherend tegen cliënten: je bent pas een echte ondernemer als je een keer juridisch in de knel bent gekomen. Dat gold voor Rembrandt net zo goed.

Hidde Bruinsma: Bob, wat zegt dit allemaal over Rembrandt als persoon?

Bob Wessels: Hij was koppig. Hij rekende hoge tarieven en week daar niet vanaf. Dat was het tarief, en anders ging je maar naar een ander. Tegelijkertijd was hij extreem gefocust op zijn kunst. Hij werkte lange dagen, en had weinig tijd of aandacht voor juridische zorgvuldigheid. Voor zover we weten bestaan er geen schriftelijke opdrachtbevestigingen. Veel ging mondeling. Dat maakte hem kwetsbaar.

Hidde Bruinsma: En dat liep dus uit op een schuldenpositie.

Bob Wessels: Ja. In 1656 vroeg Rembrandt om sessio bonorum. Dat is een juridische procedure waarbij je vrijwillig je bezittingen afstaat aan je schuldeisers. Je zegt: verkoop het maar, verdeel

het maar. Dat is iets anders dan failliet verklaard worden. Hij werd dus niet failliet verklaard zoals wij dat nu kennen.

Timo Jansen: Sessio bonorum bestaat formeel nog steeds. In artikel 50 van de Faillissementswet staat het woord boedelafstand nog altijd, al komt het in de praktijk bijna niet meer voor. De hedendaagse versie daarvan is de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen. Ook daarin geef je je vermogen op, en krijg je uiteindelijk een schone lei.

“Er was geen verschil tussen Rembrandt als mens en Rembrandt als ondernemer. Alles liep door elkaar.”

Bob Wessels: Rembrandt moest zijn grote huis aan de Jodenbreestraat verlaten en verhuisde naar een kleiner atelier aan de Rozengracht. Dat is nu een tattooshop, toepasselijk eigenlijk. Maar het belangrijkste is dat hij zijn vrijheid behield. Hij werd niet opgesloten. Dat was in die tijd niet vanzelfsprekend.

Hidde Bruinsma: Klopt het dat hij vlak daarvoor zijn huis aan zijn zoon overdroeg?

Bob Wessels: Dat is een fascinerend punt. Volgens sommige bronnen ‘bewees’ hij het huis aan zijn zoon Titus. Maar wat betekent dat? Juristen zijn het er niet over eens. Was het een overdracht? Een erfrechtelijke toekenning? Een administratieve handeling? Er zijn geen originele documenten, dus we weten het niet zeker.

Timo Jansen: Als hij dat zelf bedacht heeft, was hij behoorlijk scherp. En creatief, niet alleen op het doek. Het roept wel vragen op over waar het recht precies ophoudt en waar strategisch handelen begint.

Hidde Bruinsma: Hoe werkt een faillissement vandaag de dag?

Timo Jansen: Als iemand failliet gaat, spreekt de rechtbank dat uit in een vonnis. Er wordt een curator aangesteld die het vermogen beheert en verdeelt onder de schuldeisers. Of het nu een persoon of een bedrijf is, het hele vermogen valt dan onder die regeling. Voor natuurlijke personen hebben we gelukkig de WSNP. Daarmee krijgen mensen na anderhalf jaar weer een nieuwe kans.

Bob Wessels: En dat idee, van een tweede kans, dat zagen we ook al bij Rembrandt. Historicus Maurits den Hollander heeft laten zien dat de Amsterdamse rechtbank in die tijd actief werkte aan herstel mogelijkheden voor kleine ondernemers. Dat systeem was bedoeld om vertrouwen

te wekken bij schuldeisers, ook buitenlandse. Het was dus niet alleen rechtspraak, maar ook economisch beleid.

Hidde Bruinsma: Wat kunnen we daarvan leren?

Timo Jansen: Dat we kritisch moeten kijken naar hoe mensen in de schulden komen. Er is een schuldenindustrie ontstaan die vooral jongeren veel te makkelijk krediet geeft. Dat leidt tot problemen. De WSNP is een goede oplossing, maar we moeten ook kijken naar de keten daarvoor. Wie verdient eraan dat mensen in de schulden raken?

Bob Wessels: Dat bewustzijn groeit gelukkig. De Amsterdamse rechtbank publiceerde dit jaar de brochure Blik naar Buiten. Daarin geven ze aan wat ze doen voor mensen met verwacht gedrag, gezinnen in nood, consumenten met schulden. Dat laat zien dat rechters midden in de samenleving staan.

Hidde Bruinsma: Timo, hoe zie jij de toekomst van de rechtspraak?

Timo Jansen: Meer specialisatie. Je ziet het nu al bij de ondernemingskamer en bij rechters die deskundigen inschakelen in complexe zaken. Advocaten zijn ook veel specialistischer geworden dan vroeger. Dat is nodig, want het recht wordt steeds ingewikkelder. Misschien komt er ook meer ruimte voor mediation en zelfs voor inzet van AI. Maar het belangrijkste is dat we het menselijke aspect blijven zien. Recht is uiteindelijk mensenwerk.

Hidde Bruinsma: Bob, Timo, ontzettend bedankt voor dit gesprek. We hebben Rembrandt beter leren kennen, maar vooral ook beter begrepen hoe recht en risico hand in hand gaan. Toen én nu. Tot de volgende aflevering van Amsterdamse Handelsgeest.

Wil je meer weten over andere thema's? Volg ons dan en mis geen aflevering.

De sprekers

Hidde Bruinsma

HOST EN PODCASTMAKER

Timo Jansen

ADVOCaat-PARTNER LITIGATION

Bob Wessels

EMERITUS HOOGLERAAR

**Interesse in de
vorige podcasts?**

Luister via Spotify: